

LOGISCH-JURIDISCHE ANALYSE VAN ECLI:NL:RBROT:2026:9319

Het Verlies van het Verschoningsrecht bij het Gebruik van
Generatieve AI (ChatGPT) Getoetst via de Tableau-methode

Abstract

Deze wetenschappelijke analyse biedt een formele logisch-juridische toetsing van de beschikking van de rechter-commissaris van de Rechtbank Rotterdam van 12 juni 2026 (ECLI:NL:RBROT:2026:9319). De kernvraag in deze zaak betreft de vraag of het invoeren van potentieel verschoningsgerechtigde informatie in ChatGPT, dan wel het genereren van teksten bestemd voor een verschoningsgerechtigde via deze AI-dienst, leidt tot het verlies van de status van verschoningsgerechtigd materiaal. Door de rechterlijke argumentatie te vertalen naar predicaatlogische premissen en deze te onderwerpen aan de klassieke Tableau-methode voor consistentie- en geldigheidstesten, tonen we aan dat de rechterlijke conclusie formeel-logisch deductief geldig is. Tevens reflecteren we op de technologische en rechtsfilosofische implicaties van de aannames (premissen) die aan deze uitspraak ten grondslag liggen, in het bijzonder de gelijkstelling van het gebruik van commerciële AI-modellen aan openbaarmaking.

1 Inleiding

De digitalisering van de advocatuur en de opkomst van generatieve kunstmatige intelligentie (AI) stellen het klassieke verschoningsrecht voor fundamentele uitdagingen. In de uitspraak van de Rechtbank Rotterdam van 12 juni 2026 (ECLI:NL:RBROT:2026:9319) heeft de rechter-commissaris geoordeeld dat het gebruik van ChatGPT door een beslagene om teksten te redigeren of te genereren die bestemd zijn voor diens raadsman, leidt tot een doorbreking van de vertrouwelijkheid en daarmee tot het verval van het verschoningsrecht.

Het doel van deze bijdrage is tweeledig: enerzijds het reconstrueren van de feiten en de juridische motivering in deze Rotterdamse casus, en anderzijds het uitvoeren van een formele consistentie- en geldigheidstoetsing van deze motivering met behulp van de semantische Tableau-methode (zoals uiteengezet in de logica-didactiek voor juristen). Tot slot analyseren we de reikwijdte van deze beslissing in het licht van modern AI-gebruik en contractuele databeschermingsgaranties.

2 Casuïstiek en Feitelijke Reconstructie

De feitelijke achtergrond van de procedure laat zich reconstrueren aan de hand van de processtukken. De chronologie van de proceshandelingen is als volgt samengevat:

Table 1: Chronologisch overzicht van proceshandelingen in ECLI:NL:RBROT:2026:9319

Datum	Acteur	Handeling / Gebeurtenis
10 juni 2025	Rechter-commissaris	Doorzoeking in woning en inbeslagneming van digitale gegevensdragers (iPhones en laptop).
16 juli 2025	Officier van Justitie	Schriftelijk verzoek tot filtering van digitale gegevensdragers op verschoningsgerechtigd materiaal.
26 sept 2025	Rechter-commissaris	Instructie aan geheimhoudermedewerker om filtering uit te voeren in de forensische tool <i>Hansken</i> .
2 okt 2025	Geheimhoudermedewerker	Signalering van een tablet die mogelijk synchroniseert via hetzelfde Apple ID.
16 dec 2025	Gerechtsjuristen	Uitvoering van controle door gerechtsjuristen Thämer en Le Péru; stuiten op ChatGPT-prompts en -output.
15 feb 2026	Geheimhoudermedewerker	Afronding van de initiële filteringsopdracht.
20 feb 2026	Gerechtsjurist	Controle op medisch verschoningsgerechtigde gegevens door mr. Le Péru.
12–24 mrt 2026	Raadsman	Indiening en nadere toelichting van aanvullende zoektermen.
29 april 2026	Rechter-commissaris	Besluit om de dataset in <i>Hansken</i> volledig te wissen en opnieuw in te laden vanwege technische complicaties.
1 juni 2026	Rechter-commissaris	Beslissing om de filtering handmatig over te dragen aan gerechtsjurist mr. Le Péru wegens uitval geheimhoudermedewerker.
12 juni 2026	Rechter-commissaris	Vaststelling en ondertekening van het definitieve proces-verbaal. Vrijgave geschoonde dataset.

Tijdens de controle op 16 december 2025 stuitten gerechtsjuristen Y.E. Thämer en mr. F.C. Le Péru namens de rechter-commissaris op gegevens waaruit bleek dat de beslagene door middel van een prompt in ChatGPT een reactie had opgesteld die kennelijk bedoeld was voor een verschoningsgerechtigde (haar raadsman mr. R. Jeronimus). Op basis van deze prompt had ChatGPT een tekst gegenereerd waarin de naam van een verschoningsgerechtigde werd genoemd.

3 Juridisch Kader van het Verschoningsrecht

Het verschoningsrecht (art. 98 Sv) is een fundamenteel rechtsbeginsel. De rechter-commissaris verwoordt de ratio hiervan als volgt:

“Aan het verschoningsrecht ligt ten grondslag dat het maatschappelijk belang dat de waarheid in rechte aan het licht komt, moet wijken voor het maatschappelijk belang dat eenieder zich vrijelijk en zonder vrees voor openbaarmaking van het toevertrouwde om bijstand en advies tot de betreffende beroepsbeoefenaren moet kunnen wenden.”

Het cruciale element hierin is de **afwezigheid van vrees voor openbaarmaking**. Dit veronderstelt een strikte en absolute vertrouwelijkheid van de communicatie tussen de cliënt en de

verschoningsgerechtigde.

Ten aanzien van de integratie van ChatGPT in deze communicatieketen overweegt de rechter-commissaris:

1. ChatGPT is een product van OpenAI, een extern AI-systeem.
2. Dit systeem slaat zowel de ingevoerde informatie (prompts) als de gegenereerde informatie (outputs) op.
3. Deze opgeslagen informatie kan vervolgens door de aanbieder worden gebruikt voor secundaire doeleinden, zoals het trainen van het onderliggende AI-model.
4. Het invoeren van (mogelijk) verschoningsgerechtigde informatie in een dergelijk systeem, alsmede het laten genereren van een tekst bestemd voor een verschoningsgerechtigde, kwalificeert als het **openbaar maken** van die informatie.
5. Door deze openbaarmaking wordt de vertrouwelijkheid doorbroken. De informatie verliest haar vertrouwelijke karakter en verliest daarmee *de facto* haar status als verschoningsgerechtigd materiaal.

Op basis van deze motivering instrueerde de rechter-commissaris de gerechtsjurist mr. Le Péru om alle ChatGPT-gesprekken in de forensische dataset, die aanvankelijk door keyword-hits als “mogelijk verschoningsgerechtigd” waren aangemerkt, handmatig te herclassificeren als “niet-verschoningsgerechtigd”. De geschoonde dataset werd vervolgens vrijgegeven aan het researchteam van het Openbaar Ministerie.

4 Formalisering in de Predicatenlogica

Om de logische geldigheid van deze beslissing wiskundig-formeel te kunnen toetsen, vertalen we de juridische argumentatie naar de taal van de eerste-orde predicatenlogica. We definiëren hiertoe allereerst het domein en de relevante predicaten.

4.1 Domein en Predicaten

Laat het domein D de verzameling zijn van alle informatie-eenheden of communicatieve uitingen x . We definiëren de volgende vier predicaten op dit domein:

- $V(x)$: x is verschoningsgerechtigde informatie (bezit de status van het verschoningsrecht).
- $C(x)$: x bezit een strikt vertrouwelijk karakter (is geheim).
- $P(x)$: x is ingevoerd in of gegenereerd door een extern commercieel AI-systeem (geprompt/gegenereerd).
- $O(x)$: x is openbaar gemaakt / de vertrouwelijkheidssfeer is doorbroken.

4.2 Formalisering van de Premissen

De redenering van de rechter-commissaris laat zich uiteenleggen in vier logische premissen:

1. **Premisse 1 (Noodzakelijkheid van vertrouwelijkheid voor verschoningsrecht):**
De rechtbank stelt dat de status van verschoningsgerechtigde informatie inherent gekoppeld is aan vertrouwelijkheid. Als informatie niet vertrouwelijk is, kan zij niet verschoningsgerechtigd zijn. Dit formaliseren we als een universele implicatie:

$$\forall x(V(x) \rightarrow C(x)) \tag{1}$$

2. **Premisse 2 (Het karakter van extern AI-gebruik als openbaarmaking):**

Het invoeren of genereren van informatie via een extern systeem dat gegevens opslaat en gebruikt voor modeltraining, impliceert de openbaarmaking ervan buiten de beschermde vertrouwelijkheidssfeer:

$$\forall x(P(x) \rightarrow O(x)) \quad (2)$$

3. **Premisse 3 (Openbaarmaking sluit vertrouwelijkheid uit):**

Zodra informatie openbaar is gemaakt of de vertrouwelijkheidsgrens is overschreden, verliest zij haar vertrouwelijke karakter:

$$\forall x(O(x) \rightarrow \neg C(x)) \quad (3)$$

4. **Premisse 4 (Casus-specifiek feit):**

In de onderhavige strafzaak is vastgesteld dat een specifiek communicatie-element (laten we dit de constante a noemen) is ingevoerd in of gegenereerd door ChatGPT:

$$P(a) \quad (4)$$

4.3 De Conclusie van de Rechter-commissaris

Op grond van bovenstaande premissen oordeelt de rechter-commissaris dat de specifieke informatie a haar status als verschoningsgerechtigd materiaal heeft verloren:

$$\neg V(a) \quad (5)$$

5 Geldigheidstoetsing via de Tableau-methode

De Tableau-methode is een formele methode om de consistentie van een verzameling beweringen te toetsen en daarmee de geldigheid van een argumentatie aan te tonen. Volgens de regels uit de rechtslogica (*Logic for Lawyers*) is een argumentatie met premissen $P_1, P_2, \dots, P_n$ en conclusie Q geldig dan en slechts dan als de verzameling $\{P_1, P_2, \dots, P_n, \neg Q\}$ inconsistent is.

5.1 Stap I: Negeren van de Conclusie

We construeren de negatie van de rechterlijke conclusie $\neg V(a)$. Dit levert de gesloten zin op:

$$\neg \neg V(a) \equiv V(a) \quad (6)$$

5.2 Stap II: Opstellen van het Initieel Tableau

Het tableau wordt geopend met de verzameling die bestaat uit de premissen (1 t/m 4) en de genegatiseerde conclusie (5):

1. $\forall x(V(x) \rightarrow C(x))$
2. $\forall x(P(x) \rightarrow O(x))$
3. $\forall x(O(x) \rightarrow \neg C(x))$
4. $P(a)$
5. $V(a)$

5.3 Stap III: Ontleding en Tableau-expansie

Conform de algemene regels voor universele quantoren moeten we de universele uitspraken (1, 2 en 3) instantiëren voor alle individuele constanten die reeds in de tak voorkomen. De enige constante in ons tableau is a (geïntroduceerd in regel 4 en 5). Dit levert de volgende gesloten propositionele zinnen op:

6. $V(a) \rightarrow C(a)$ (universele instantiatie van 1 voor $x = a$)
7. $P(a) \rightarrow O(a)$ (universele instantiatie van 2 voor $x = a$)
8. $O(a) \rightarrow \neg C(a)$ (universele instantiatie van 3 voor $x = a$)

Nu passen we de propositionele splitsingsregels toe op de implicaties. De visualisatie van dit expansieproces in een semantisch tableau is weergegeven in Figuur 1.

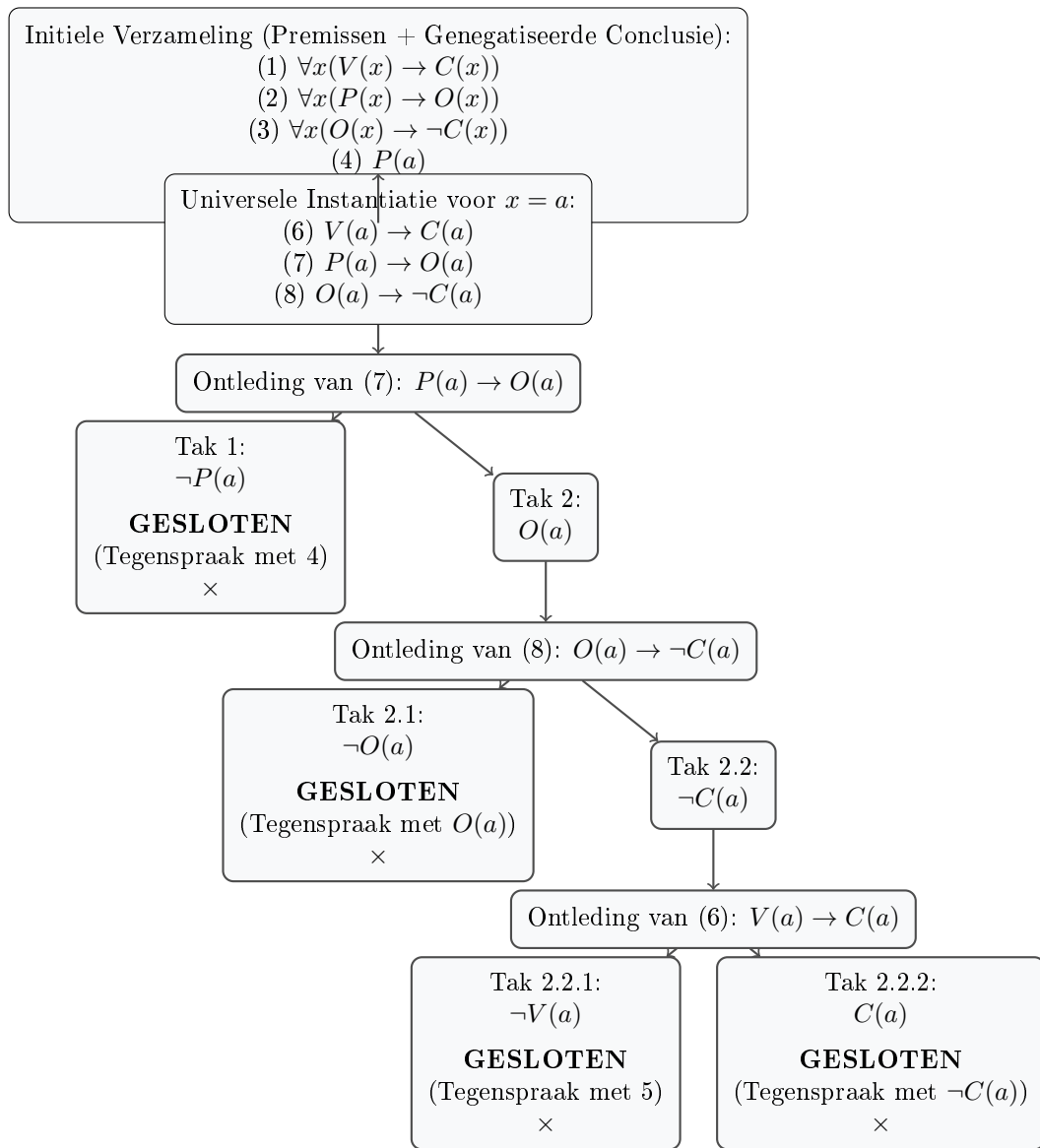

Figure 1: Formeel semantisch tableau van de consistentie- en geldigheidstoetsing.

5.4 Analyse van de Tableau-takken

Zoals geïllustreerd in de boomstructuur van Figuur 1, splitst het tableau zich op drie cruciale keuzemomenten (overeenkomend met de drie implicaties):

- **Splitsing van $P(a) \rightarrow O(a)$:**
 - **Tak 1** introduceert de bewering $\neg P(a)$. Deze tak sluit direct ($\times$) wegens een expliciete tegenspraak met de feitelijke premisse $P(a)$ (regel 4).
 - **Tak 2** introduceert de bewering $O(a)$ en blijft open. We vervolgen de analyse op deze tak.
- **Splitsing van $O(a) \rightarrow \neg C(a)$ op Tak 2:**
 - **Tak 2.1** introduceert de bewering $\neg O(a)$. Deze tak sluit direct ($\times$) wegens tegenspraak met de bewering $O(a)$ die op deze actieve tak ligt.
 - **Tak 2.2** introduceert de bewering $\neg C(a)$ en blijft open. We vervolgen de analyse op deze tak.
- **Splitsing van $V(a) \rightarrow C(a)$ op Tak 2.2:**
 - **Tak 2.2.1** introduceert de bewering $\neg V(a)$. Deze tak sluit direct ($\times$) wegens tegenspraak met de genegatiseerde conclusie $V(a)$ (regel 5) die bovenaan het tableau staat.
 - **Tak 2.2.2** introduceert de bewering $C(a)$. Deze tak sluit eveneens direct ($\times$) wegens tegenspraak met de bewering $\neg C(a)$ op de actieve tak (geïntroduceerd bij de vorige splitsing).

5.5 Logische Conclusie

Omdat **elke mogelijke tak** van het tableau is gesloten, is de verzameling bestaande uit de premissen en de genegatiseerde conclusie aantoonbaar inconsistent. Er bestaat met andere woorden geen enkele model-theoretische interpretatie waarin de premissen waar zijn en de conclusie gelijktijdig onwaar is.

Conform de regels uit de logica getuigt dit van een **formeel-logisch geldige argumentatie**. De stap van de premissen naar de conclusie $\neg V(a)$ is deductief sluitend.

6 Technologische en Rechtsfilosofische Reflectie

De formele geldigheid van een logische redenering (validity) garandeert echter nog niet de materiële juistheid van de conclusie (soundness). De materiële waarheid van de conclusie hangt rechtstreeks af van de feitelijke en juridische houdbaarheid van de geformuleerde premissen. In deze sectie reflecteren we kritisch op de premissen die de rechter-commissaris hanteert.

6.1 De houdbaarheid van Premisse 2 en 3 in het AI-tijdperk

De meest kritische premisse is **Premisse 2** ($\forall x(P(x) \rightarrow O(x))$), die stelt dat het invoeren van informatie in ChatGPT gelijkstaat aan het openbaar maken (disclosen) ervan. De rechter-commissaris baseert dit op het feit dat OpenAI gegevens opslaat en gebruikt voor modeltraining.

Hoewel deze aanname feitelijk correct is voor de consumentenversie van ChatGPT (waarbij gebruikers via de algemene voorwaarden toestemming geven voor data-opslag en -training), gaat deze vlieger niet op voor alle vormen van AI-integratie:

- **Enterprise-licenties en API-gebruik:** Veel advocatenkantoren en medische instellingen maken gebruik van dedicated zakelijke licenties (zoals ChatGPT Enterprise) of API-koppelingen. Onder de bijbehorende *Data Processing Agreements* (DPA) garandeert de AI-aanbieder expliciet dat ingevoerde gegevens **niet** worden opgeslagen voor modeltraining en strikt vertrouwelijk worden behandeld (zero-data retention). Indien een dergelijke contractuele constructie wordt gebruikt, is er feitelijk geen sprake van openbaarmaking aan een derde in de zin van doorbreking van de vertrouwelijkheidssfeer, net zo min als het opslaan van dossiers in een beveiligde cloudomgeving (zoals Microsoft Azure of OneDrive) de vertrouwelijkheid doorbreekt.
- **Lokale, offline LLM-modellen:** Wanneer een verschoningsgerechtigde of diens cliënt gebruikmaakt van een lokaal draaiend AI-model (bijvoorbeeld een *open-source* model zoals Llama-3 dat lokaal op een eigen computer wordt gehost), verlaat de informatie de eigen fysieke computer nooit. In dat geval is $P(x)$ waar, maar is $O(x)$ aantoonbaar onwaar. Premisse 2 is in die situatie feitelijk onjuist.

Dit toont aan dat de uitspraak van de Rotterdamse rechter-commissaris weliswaar logisch consistent is binnen de geschetste context, maar dat de reikwijdte ervan in de rechtspraktijk genuanceerd moet worden. De rechtbank lijkt hier te zijn uitgegaan van de standaard consumentenversie van ChatGPT. Voor de advocatuur onderstreept dit de dwingende noodzaak om uitsluitend gebruik te maken van beveiligde, enterprise-grade AI-oplossingen met sluitende geheimhoudingsgaranties.

7 Conclusie

De Rechtbank Rotterdam heeft met ECLI:NL:RBROT:2026:9319 een richtinggevend precedent geschapen over de grenzen van het verschoningsrecht bij het gebruik van generatieve AI-systemen. Uit onze formele logische analyse via de Tableau-methode blijkt dat de rechterlijke conclusie — dat het gebruik van ChatGPT voor cliënt-advocaatcommunicatie de vertrouwelijkheid doorbreekt en daarmee het verschoningsrecht tenietdoet — formeel-logisch **volledig valide** is.

De materiële houdbaarheid van dit oordeel is echter afhankelijk van de technologische architectuur. Waar het oordeel ontegenzeggelijk opgaat voor consumentenproducten met datadeling, daagt de opkomst van enterprise-AI en lokale offline modellen de universaliteit van de rechterlijke premissen uit. Voor juristen blijft de belangrijkste les: het ondoordacht voeren van cliëntgegevens aan publieke AI-systemen is fataal voor het verschoningsrecht.

Referenties

1. Rechtbank Rotterdam, Rechter-commissaris in strafzaken, 12 juni 2026, ECLI:NL:RBROT:2026:9319 (gepubliceerd op 30 juli 2026).
2. *Logic for Lawyers*, Appendix III: Stepwise testing of consistency and validity using the tableau method.
3. Wetboek van Strafvordering, Artikel 98 (verschoningsrecht ten aanzien van brieven of andere geschriften).